

Siniša Vuković
Selca

PŪT KRĪŽĀ
KRŪNA OL ŠONJĒTĪH

(Sonetni vijenac pisan čakavicom iz Selaca na Braču, a u čast presvetoj
Muci Kristovoj)

I.

ISŪKRSTA OSUĐĪJEDU NĀ SMRT

Kuštā se kraj poteštāta Pilāta
nekā bīdan nī bī krīv a ni dūžan
svè glèda sa nevīrōn i sa škūžān
kò nōna prid očīman šjòr kurāta.

A Pilāt jīdan ko bī mu čā rēka
želī se rīšīt pa rūke opère
i niz pēgul mužedūro zadère:
»Nēcū ga ubīt jer san sřca mēka!«

»Ēcce hōmo, nekā ga razāpnedu!
Ēcce hōmo, nekā Barābu pūsti!«
I tīla i rīči grīšno smrdīdū.

Isŭkrst će pōkle onī plānedu:
»Umrīt jā cú!« – pa jòpēta zaŭsti:
»Rād onīh kī tīlo svojè mrzīdū!«

II.

ISÛKRST VAŽIMJE NÃ SE KRÍŽ

»Rãd onĩh kĩ tĩlo svojè mrzĩdũ!«
Ponãvja òn pũn jũbãvi a nãpèt
»Umrĩt jã grèn!« – rèce Isùkrst jòpèt;
nòge mu ne grèdũ vèngo puzĩdũ.

Drĩvo krížã kojè nĩmo ga glèda
svè mu je bliže, činĩ se svè vèce;
tò drĩvo čã brž mogle su bìt špèce,
tvřdo drĩvo, studenĩje od lèda.

Isùkrst vazĩmje kríž kò medãju
krũna ol drãče – kãžu – da mu fãli
pa tũčũ po njemu bãš kò po vrãgũ.

Čã prĩ pãrti, tò ce prĩ bìt na krãju!
Blagoslĩvjãt pũtèn. Tĩšĩt. Jũbĩt. Āli:
ispũnĩt žèju nèce da mu dãdũ.

III.

ISŪKRST PĀDA PRVĪ PŪT POL KRĪŽĚN

Ispùnĭt žèju něće da mu dādù
kò stĭnjã drĭvo pritĭšće mu špãle
pa rãvni klèh – škãje – postãju mu skãle:
tũčũ po njèmu kò po cĭnĕn vrãgũ.

»Pãpe, vò je zã te, mĕne nĭ brĭga
želĭn molĭt žèšće i gãzĭt jãče
do mĭsta đĭ si me potĭra.« Drãče
tĕmple mu probĭju kako gòd mĭga.

U sekũnd na pĕšnjãn čũti prašĭne
zamantãlo mu se, u zemjĭ je vãs:
»Grĕn dãje, čovĭk je vĭšje òl zlãta!«

i vòjõn kò bĭčen škĭnu ošĭne;
jĕrbo premĭ mu barĕnko jedãn čas
Svĕtu mãtĕr zagrlĭt òko vrãta.

IV.

ISÛKRST JE INTRÀ SVOJÛ SVĚTU MÀTĚR

Svētu mătĕr zagrlit ðko vrata
Ćūtīt mĕku a nagrišpānu rŭku
pa inkantāt se kò jaglā u klŭku
i odahnūt brĕz vòjske ol Pilāta.

Marĭja ga glĕda oĉiman fĭšo
a sŭza niz obrāz svĕ bŕžje kāpje
pĕšnja se trĕsĕ koda ništò šāpje
pomĭsli: »Ni sād se nĭ prōša lišo!«

Pasā je Isŭkrst, onā je ĭza
obrosĭ se pōton kà smòkva mlĭĉĕn
»Istrĭ se sĭnko! Poĉĭn! Fermāj! Ājde!«

A rĭmska beštijām svĕ višje hĭza
mlātĭtu ga šuprŭžinān i bĭĉĕn –
tukālo bi sāl da mu pòmòĉ dōjde.

V.

ŠĪMUN CIRINĚO POMĀŽE ISŪKRSTU NOSIT KRIŽ

Tukãlo bi sãl da mu pòmóc dõjde
priklõnĭte kõsti lãšnje da dĭgne
uspĭjentã tĕško ol svĭta brĭme
i da ne fremã nã po pŭtã võde.

Sõldãti mu dohõdĭdu sa svĭh strãn
kroz kõpjã i mãče čovĭk se provĕ
Šĭmun Cirinĕo – kãžu – da se zovĕ
Strãh! Ne čŭjedu se ni orĕbci s grãn!

Križ grĕ bĕžje prãma Gõlgotskõn gorĭ
ma kakõ i nĕće na dvã pãra špãl:
Šĭmun je šušĭca za mĕtvo tĭlo

Isŭkrstovo, jĕrbo se umorĭ!
U nebesã se grĕ brĕž drvĕnĭh skãl –
ĕ kad tõ bi, onãko, bĕzo bĭlo.

VI.

VERÒNIKA DAJE ISÛKRSTU ŠUDARIĆ

Ê kad tô bi, onãko, bŕzo bîlo
kad bi se žvêlto molîla pokòra
kò barabân i pištule sa kòra
svè mûke bi òmâr fremãle. Cîlo

vîno pahã pût gorê Kalvârije
iz jÛst nîh sòldãtih pijãnih kroz kê
Verònika se probîje kò dãske
arèle čã dãvno su brèz ârije.

Verònika nî kakò Magdalîna
fãlsã, jûrve mu je dãla šudarić:
»Istri se! Počin! Pa hòd dãje s mîron!

Blãžèna bîla màtêr têga sîna!«
Ôn je poglãdi. Trgûzã se kò vînc –
slòmjên, pòtan, klònûlo mu je tîlo.

VII.

ISÛKRST PĀDA DRÛGI PÛT POL KRĪŽĒN

Slòmjĕn, pòtan, klònũlo mu je tũlo
jòpĕt trĭpavice dĀje mrāvĩman
glĕda nĕ čã šũrujedu vrãzĩman –
od glāvĕ šlãpe su nin vĕće! Snĩlo

se je jãje od mũke! Trũdbenĩci
ivĕnce ovõde su se rodĩli
võde dĩ bõgi po zemjĩ hodĩli
su, dĩ su se krstĩli prãvednĩci.

Brĕz pãda, ne bĩ bĩlo *Via crũcis*
brĕz pãda ne bĩ bĩlo »ãjme mĕni!«
Šĩmun kroz svĩt dã mu kurãja: »ãjde

Isũkrste, nekã znãn da se mũčĩš!
Izdurãt mõrãš, kõntra sũz i mrĕni!«
Mãtere glĕda dĩ plãćedu. Prõjde.

VIII.

ISÛKRST TĪŠI ŽENĚ IZ JURUZÖLIMA

Mãtere glëda ði plãcedu. Prõjde.
Ne mòre jih vĭdĭt nãko u sÛzãn
pa rûku ðigne prãma nĵĭman trŭdan
i blãgoslov ostãvi ðmãr nõnde.

»Fremãjte plãkãt! Vĭra vã bĭt jããa
od grĭhã i plããa! Zlãmenãjte se
i ne sŕdte Bõga. Ošervãjte se!«
Tõ rëãe, i žëšãe ga probĭ drããa.

Priko ãÛpice ãÛti kõžu bĭãa
beštĭjãm beštĭmjãn bŭši mu ũši
a škãjõn jedãn potëgne ga u šãÛt.

Potëžu mu vlãse kõ konõp Čĭãa
u kampanëlu dõkle bilãc svŕši –
IsÛkrst je pã jõpët. Poslĭdnji pŭt.

IX.

ISÛKRST PÅDA TRËĆI PÛT POL KRÍŽËN

Isùkrst je pã jòpēt. Poslídjni pūt.
Brãdã se zacmãrila od šporkice
slina vñh macicín mōči mu lice
a krv na škíni srče gropinãv prút.

Šãke kã ingvãštar kōda ga pēka
kōgōd na ôgnju, i žgorcì na glãvi
tornãli su mu ríci čã uprãvi
je Pilãtu: »Nē jã, tì si tō rēka!«

Žvëlto želì se je išãt sa krížēn
ali pūno sporije od prvã dvã
pūtã. Ustã se! Sōldãt ga poltãkne

kōpjen i vēže dvì rãne sa frížēn!
Jōš jedãn bubōtac u lebrã! Åla dã«:
lãšnje bi bילו da vōde izdãhne.

X.

ISÛKRSTA SVUČĪJEDU

Lãšnje bi bĭlo da vōde izdãhne
jērbo nin i rōba na njĕmu smĕta
hãntava, ĉĭsta, grĭšna òli svĕta
mōre bĭt zlãtna, ma njĭman promãkne.

Raspãrãle su mu hũdobe vĕštu
razdĭlili je – kãžu – među sōbon
pōkle su zahĭtĭli kōcke. Drōbon
bũsãdu se, sũkãdu blũzu rĕštu.

Ko je tō prĭ svĭh tĭlo mu razgalã?
Kolĭko botũnĭh je kō odbucã?
Gōl je kō zĭd u japlĕnki svoltãni!

Kãd ěe znãt ko mũ je dũšu progalã?
Kakōva je slĭna ĉa jĕ sãd gucã?
Ubodĕni ĉãvli su zagvantãni!

XI.

ISÛKRSTA IMBROKVĀJEDU NA KRĪŽ

Ubodēni čāvli su zagvantāni
jedān po jedān prōšli su kroz mēso:
dvā kroz rūke i ĩnjuli kroz plesnō.
Žudĳi su u fērmi inkantāni

glēdāli kakō se gospodĳn Mēštar
pāti i mūči, a nĳko mu ol nĳĳh
sāl ništa ne mōre pomōć. Őči vĳh
crjēne kà Isùkrstova vēšta!

Nĳti tĳče, nĳti mĳče, počĳje
tĳlo mu prĳd smrt. Šāje Bōg svēti znāk!
Leží na krĳžū i trēsē se kō prūt.

Mātēr znā kojā je ũra! Smočĳje
Isùkrst jūsta jazĳkon. Fāta zrāk;
jūšto vā jōš da mu probĳjedu skūt.

XII.

ISÛKRST UMÏRE NA KRÍŽÛ

Jùsto vã jòš da mu probìjedu skùt
da křv i vodã, vodã i křv skùpa
dúro kãpjedu zemjì da jih sùpa.
Vìsi na krížù i trësè se kò prùt.

»Ìzjutra ćeš jùr bìt s mènõn u ràju!«
porūčì je Isùkrst nèn na dèsnõn
bãndì lùpèžu čã vùsi kã i òn.
Pomolì se je. Dòšla svìcã krãju!

Prošpetìva krížã uspijentãna.
Glãvã Isùkrstova priklõnita.
Sãmo jòš bokùn mřne, pa izdãhne!

Zemjã na svù šesnãjest trgũzãna.
Sùza Marìje velètõn sãkrìta.
Skìdãdu ga, a Ivãn se oslùhne!

XIII.

ISÛKRSTA SKĪDĀDU SA KRĪŽĀ

SkĵdĀdu ga, a IvĀn se oslŭhne
i ċŭti dĀr kĭ drŹi ŝotobrĀco
dobrŭ gŕli da ne bĭ bĭlo kĀsno:
Mariju kŭ dĀ Isŭkrst. Otpŭhne

terĭn sa njeĝŭve ċŭpice pĀhaj
mĀtĕr prinesĕ mŕtvĕn Sĭnku jŭsta
i pojŭbĭ ga mĭsto svĭh nĀs. Gŭsta
nevĕra se kalĀla i uŹjĀhĀ

je IvĀn Isŭkrsta na tovĀra
kĀ na Nedĭju ol pĀlme kad rĕkĀ
pŭku je da se ċŭvĀdu pogĀnĭh...

KrĭŹ prĀzan kŭ izgŭrena ponĀra
i ōmĀr sa nebĕs jĀvĭ se jĕka:
»Ĕli, Ĕli...! Lĕma sabakhĀni!?!«

XIV.

ISÛKRSTA POKĀPĀDU Û GRĒB

»Ēli, ěli...! Lĕma sabakhĕni!?!«
Mřtvo tĭlo zamĕtĕno lancŭnĕn
nĕsĭdu trĕĕĕ kĕ lŭpĕž prĭd sŭdĕn
kumpĕnji Isŭkřtovi stentĕni.

Gĕzĭdu bĕsi, brĕz opĕnĕk ĕĭlĭh
ki Bĕpota bŭži u stĭnjĭ grĕdŭ;
na kopošĕnti, stĭnjĭ ōli u rĕdŭ
grĕbi su nĕši prĕzni jŭdskĭh tĭlĭh!

Ležĭ Sĭnĕk, rŭkĕ na klehŭ vĭsi
zvonĕc dunjĭ prvĭ, drŭgi, trĕĕi zvĕn
ma vĕga pŭtĕ sa bilcĕn ōl zlĕta.

Sĕl su finĭli na vĕn svĭtŭ grĭsĭ
ĕetrdesĕt dĕn pĕkle nĕ nebu: ŕn
kuštĕ se kraj poteštĕta Pilĕta!

XV.

MAGISTRALE

Kuštã se kraj poteštãta Pilãta
Rãd onĩh kì tĩlo svojè mrzĩdũ
Ispũnĩt žèju nèce da mu dãdũ
Svètu mãtèr zagřĩt òko vrãta.

Tukãlo bi sãl da mu pòmòc dõjde
Ê, kad tò bi, onãko, břzo bĩlo
Slòmjèn, pòtan, klònũlo mu je tĩlo
Mãtere glèda dĩ plãčedu. Prõjde.

Isùkrst je pã jòpèt. Poslĩdnji pũt
Lãšnje bi bĩlo da vòde izdãhne:
Ubodèni čãvli su zagvantãni!

Jũsto vã jòš da mu probĩjedu skũt
Skĩdãdu ga, a Ivãn se oslũhne:
»Èli èli...! Lèma sabakhãni!?!«

GLOSARIJ

KRATICE

adv. – *adverb*; **augm.** – *augmentativ*; **dem.** – *deminutiv*; **dr.** – *drugo, ostalo*; **elipt. imper.** – *eliptični imperativ*; **excl.** – *eksklamacija*; **f.** – *ženski rod*; **imper.** – *imperativ*; **impf.** – *imperfektan*; **indecl.** – *indeklinabilan*; **itd.** – *i tako dalje*; **itsl.** – *i tome slično*; **komp.** – *komparativ*; **m.** – *muški rod*; **n.** – *srednji rod*; **nes. čest.** – *nesamostalna čestica*; **npr.** – *na primjer*; **num.** – *broj*; **pf.** – *perfektivan*; **pl. tant.** – *pluralia tantum*; **prae-pos.** – *prepozicija*; **prenes.** – *preneseno značenje*; **prid.** – *pridjev*; **pron.** – *zamjenica*; **sl.** – *slično*; **super.** – *superlativ*; **supr.** – *suprotnost*; **tj.** – *to jest*; **tzv.** – *takozvani*; **usp.** – *uspoređi*; **uzr.** – *uzrečica*; **v.** – *vidi*; **vezn.** – *veznik*; **vulg.** – *vulgarno*.

A

ajde, elipt. imper. – hajde, idi, požuri; **ajde mačići** ili **ajde vlašići** – uzvik kojim vođa ekipe u balotanju poziva svoje suigrače da igraju bez straha jer su poeni sigurni.

àla dà, uzr. – znači slično što i **ajde** (v.), a izražava sumnju, kako da ne, nema govora.

angunija, -e f. – zvon koji svakoga petka u mjesecu ožujku točno u 15 sati zvonu u čast Isusove smrti jer se sa sigurnošću ne zna kojeg je ožujskog petka preminuo. Tim povodom se izmoli pet Očenaša na čast pet rana Isusovih; usp. – **manjarôla**.

arèla, -e f. – drvena rebrasta naprava koja služi za sušenje smokava na suncu, a i za *sunporat* (v.) smokve.

arelôj, -đja m. – sat, ručni ili zidni; usp. – **žveljarîn**.

ârija -e f. – zrak, kisik; 2. melodija, napjev.

B

bačât, -ân impf. – raditi s kamenoklesarskim alatom *bučardom* (v.).

bândâ, -ě f. – strana, predio, kraj; 2. loše društvo, skupina kriminalaca.

Barãba, -e m. – razbojnik zatočen kod Pilata, koji je na zahtjev Židova bio pušten umjesto Isusa.

barabãn, -ãna m. – skupne molitve za vrijeme bdjenja u Velikom tjednu, koje se sastoje od psalama i poslanica.

barãnko, nes. čest. – bar, barem.

bãza¹, -e f. – duhovita dosjetka, šala, vic; 2. jedan krug igranja u kartanju kad svatko od igrača baci po jednu kartu; 3. prigoda za što, npr.: **něš se veselīt vě bãze** – ovaj put se nećeš radovati.

bãzã², -e f. – sjedište, utvrda.

Běpo, -ota m. – muško ime Josip.

beštijãm, -ãma f. – osobe neljudskih osobina, divljaci, sadisti.

beštimať, -ãn impf. – psovati, govoriti nepristojne riječi

beštîmja, -e f. – psovka, pogrdna ili vulgarna riječ.

bîdan, prid. – koji je jadan i pun nevolja, bijedan.

bilãc, bilcã m. – poluga unutar zvona koja tijekom zvonjenja proizvodi ton.

blûza, -e f. – dio odjeće koji prekriva uglavnom gornji dio tijela.

bokûn, adv. – malo, nezatno; **bokûn jače** – malo jače, snažnije; 2. djelić, komadić.

bòt, -a m. – ura, sat (pritom se ne misli na predmet, već isključivo na vrijeme); **ù po bõta** – u 12.30 sati; 2. ribarski brodić.

botûn, -ûnã m. – puca, dugme, gumb.

brãdã, -ě f. – prednji dio donje čeljusti; 2. ukras na licu muškaraca; 3. duge dlake na grlu koze, odnosno jarca; 4. dio drvene drške od motike, mašklina ili sl. koji izravno ulazi u *uši* (v.) na metalnom dijelu alatke.

brěz, praepos. – označava odsutnost ili izočnost, bez. Postoji i oblik **prěz**.

bròkva, -e f. – čavao, ekser; 2. neugodan odgovor u kojem je pohranjeno puno istine, riječ kad netko nekome »spusti«.

břž, adv. – možda, moguće je, nije isključeno.

bubòtac, -òtca m. – udarac, udar.

bućârda, -e f. – kamenoklesarski alat nalik na veći čekić s nazubljenom radnom površinom, a služi za finiju obradu kamena nakon *zubatke* (v.) i *piketa* (v.); usp. – **bačât**.

bùsât, -ân impf. – udarati glavom o što; **bùsa kà kozà!**

bûža, -e f. – rupa, udubina.

C

cilo vīnò, cīlēga -à n. – nerazvodnjeno vino; **cīl opànak** – opanak za kišu koji ne propušta vodu, a specijalno je izrađen i malo je viši od običnog.

crīkva, -e f. – crkva.

crjên, prid. – crven.

Č

čà, pron. – što, **čà činiš?** – što radiš?

čāgòd, pron. – nešto, ponešto.

Čiča, -e m. – nadimak jedne obitelji Štambuk u Selcima. Joze Čiča – bio je dugogodišnji *remeta* (v.) u crkvi i ujedno otac hvarskog biskupa Slobodana.

čūpica, -e f. – potiljak, stražnji dio lubanje, zatiljak.

Ć

ćūtīt, ćūtīn pf. – osjetiti nutarnjim osjetilima, npr. promjenu vremena; 2. slutiti, predosjećati; **kakò se mī ćūtīmo!** – krilatica koja se rekne nekome koga krasi lažna skromnost.

D

dât, dān pf. – nekome nešto dati, pokloniti, uručiti; 2. u boćanju osvojiti poen, dati ga; **dāla ga je!** – ove balote je poen; **dāj non trāvē!** – u ironičnom smislu uzrečica za balotu koja će ostati daleko od *leka* (v.).

dāvât, dājen impf. – darivati nekoga, davati, uručivati; 2. mirisati, uzrokovati miris, i to uglavnom neugodni; **dāje po kvasīni**.

derât, dēren impf. – vikati, derati se; **ne dēr se!** – ne viči!, ušuti!; 2. skidati kožu, derati; 3. opljačkati, opelješiti; 4. vulg. općiti, vršiti blud.

dī, adv. – gdje, na kojem mjestu; **dī i dī** – ponegdje, gdjegdje.

dôkle¹, vezn. – dok, za vrijeme.

dôkle², adv. – dokad, do kada.

dôzvôn, -a m. – zvonjava u najmanje zvono u kampanelu, pet minuta prije početka sv. mise; usp. – **zvonâc**.

drača, -e f. – vrsta biljke, tj. bodljikavi grm s trnjem (*Paliurus spina-christi*)

drôb, -ôba m. – trbuh.

držàlo, -a n. – drvena drška na pojedinim ručnim alatima, a najčešće se izrađuje od česmине; usp. – **ušī**.

dunjīt, -īn impf. – grmiti izdaleka, tutnjiti; **čà dunjī!**

duràt, -ân impf. – trajati.

dûro, prid. – polagano, sporo.

E

Ècce hōmo – latinski poklik: Evo čovjeka!

Èli, èli, lèma sabakhâni – latinski zaziv Krista s križa prije no što je izdahnuo: »Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio!?!«

F

fàlas, prid. – vidi pod **fàlšo**.

fàlīt¹, -ļjen pf. – promašiti, ne pogoditi, pogriješiti.

fàlīt², -īn impf. – nedostajati, manjkati.

fàlīt³, fālīn impf. – hvaliti, dizati u nebo, davati komplimente.

fàlšo, prid. – koje nije izvorno, neoriginalno; 2. materijal koji je napuknut ili trošan, npr. **fàlsa stīnjà**. Isto i **fàlas**.

fātāt, -ân impf. – loviti, hvatati.

fërma, -e f. – stanje pripravnosti, spremnost.

fermàt, -ân pf. – vidi pod **fremàt**.

finīt, -ļjen pf. – priveriti kraju, dovršiti.

fīšo, prid. – koje bulji, zabuljeno.

fremàt, -ân pf. – zaustaviti se, stati, prekinuti s radom. Postoji i oblik riječi **fermàt**.

frīž, -a m. – grebanjem napravljena usjeklina na materijalu ili koži, usjek; usp. – **isfrižàt**.

G

grêb, grêba m. – grob, raka.

grêdīt, -èn impf. – ící, hodati, kretati se hodajući (Sumartin); 2. protezati se, prostirati se; **grě!**, excl. – ide, dolazi, nailazi, nadolazi.

grīšpa, -e f. – bora, brazda na koži.

gropìnāv, prid. – koji je pun gropova, gropast.

gucàt, -ân impf. – gutati zalogaj.

H

hântāv, prid. – koji je neuredan, nezgrapan, prljav; usp. – **nesmôdno**.

hâz, hàza m. – leđa, hrbat; usp. – **škîna**.

hīzāt, -ân impf. – naglo raditi pokrete zbog refleksa ili ljutnje; usp. – **rèpnūt**.

hùdoba, -e f. – sablast, spodoba.

I

ingvãštar, -ãštra m. – katran, bitumen; **cr̃n ka ingvãštar**.

inkantàt, -ân pf. – zabezknuti se, ostati na mjestu bez riječi, razrogačenih očiju; **ča s̃ se inkantà?**

īnjul, prid. – koji je jednostruk ili samostalan, koji nije dvostruk, npr. *skale* (v.).

isfrižàt, -ân pf. – vidi pod **ofrižàt**.

istrīt, -īstren pf. – obrisati, očistiti.

Isùkrst, -a m. – Isus Krist.

išàt, -ân pf. – podignuti, podići.

ivēnce, adv. – inače.

izduràt, -ân pf. – izdržati, istrajati.

īzjutra, adv. – rano u jutro, u osvit zore.

J

jaglà, -ě f. – igla za šivanje; 2. okomita greda u starim uljarama koja je služila kao osovina oko koje su se okretala *žrna* (v.).

japlénka, -e f. – kamena građevina u kojoj se je ložila vatra, a od čijeg sagorjelog kamenja se je u dodiru s vodom (poput vitaminske tablete) dobivalo vapno, vapnenica. Postoji i oblik riječi **japjénka**.

jazìk, -a m. – organ u usnoj šupljini koji služi za prevrtanje zalogaja tijekom žvakanja, a ujedno je i jedan od sastavnih dijelova govorne aparature kod čovjeka; 2. sredstvo sporazumijevanja među ljudima ili narodima; **špòrki jazìk** – govor ispunjen brojnim vulgarnim riječima ili psovkama.

jèrbo, vezn. – jer.

Jeruzòlim, -a m. – grad u Izraelu, Jeruzalem.

jìd, -a m. – ljutnja, srdžba, nemir.

jìdan, prid. – koji je ljut, ljutit, namrgoden.

jòpèt, adv. – opet, iznova, ponovno. Postoji i oblik riječi **jòpèta**.

jübâv, -àvi f. – ljubav.

jûr, adv. – vidi pod **jûrve**.

jûrve, adv. – već.

jûsta, -ih f. – usta.

jùšto, adv. – upravo, taman. Postoji i oblik riječi **jùšton**.

K

kakôv, pron. – kakav.

kalàt, -ân pf. – spustiti, skinuti.

Kalvârija, -e f. – mjesto na kojem je razapet Isus.

kampanêl, -èla m. – crkveni toranj, zvonik. Postoji i oblik riječi **kanpanêl**.

kapitèl, -a m. – ukrašeni kameni dio koji dolazi na vrh stupova, a na njega se izravno naslanja gornji dio građevine; usp. – **modijün** i **krùna**.

kènja, -e f. – ženka magarca, magarica. Isto i **ugòta**.

kjüč, -üčà m. – naprava za otključavanje brave na vratima, ključ; 2. naprava u automehaničarskoj radionici pomoću koje se zavijaju, odnosno odvijaju vijci i sl.

kjūčī, -īh pl. tant. – plosnati kamenovi kojima se gradi prostor iznad vrata *japlenke* (v.) na način da se slažu jedan na drugi, s time da je onaj gornji uvijek malo izbačen prema naprijed.

kjūčica, -e f. – vrsta čvora istovjetna onome na vezicama.

klèh, klehã m. – pod, tlo pod nogama. U Sumartinu kažu **tlèv**.

klūko, -a n. – klupko konca ili vune.

kò¹, adv. – kao, poput, nalik na; **ostàt će ti kò cvíce** – nema govora da ćeš napraviti kako treba. Postoji i oblik riječi **kã**.

kò², pron. – tko, **ko jè vò učinì?** – tko je ovo učinio? **ko jè, dobrò je** – uzrečica koja doslovno znači: »od koga je, dobro je«, nisam od tebe drugačije ni očekivao; **ko jè jã san** – osjećaj onoga koji je prepotentan, umišljen; 2. koja, koje.

kò³, vezn. – u obliku veznika ova riječ izriče više mogućnosti korištenja izraza *kao*, npr. kad naglašava sličnost ili jednakost pojmovlja ili postupaka: **rabòta kò lūd**; ili formalnu usporedbu veće ili neograničene količine: **ìma šòldìh kò blàta** itd.

kòda, vezn. – kao da; **kòda mu nĩ stàlo** – kao da ga nije briga, nije mu stalo.

kògòd, pron. – tkogod, netko.

konòp, -opã m. – vidi pod **špãg**.

kòntra, -e f. – suprotnost, protivnost.

kopošànta, -e f. – groblje.

kòr, kòra m. – uzvišeno mjesto u crkvi namijenjeno pjevačima. U nekim župama je pristup koru dopušten samo muškarcima.

krùna, -e f. – lovorov ili cvjetni vijenac koji se nosi prilikom sprovođa; 2. simbol kraljevske ili carske vlasti koji se nosi na glavi, trnova kruna – vijenac od trnja koji su Isusu Kristu za vrijeme muke natakнули na glavu; 3. novčana jedinica u Austro-Ugarskoj Monarhiji; 4. gornji dio kamenog stupa i slično; usp. – **kapitèl**.

kumpânj, -ànja m. – pratitelj, drugar.

kuráj, -àja m. – hrabrost, smjelost, **imàt kuràja** – biti hrabar.

kurât, -àta m. – svećenik, župnik, dušobrižnik, *pop* (v.); **šjòr kurât**.

kuštāt, -ân pf. – pristati uz obalu (brod, trajekt i dr.); 2. približiti se nekome ili nečemu, priljubiti se.

kvasīna, -e f. – vinski ocat.

L

lāgje, prid. komp. – koje nema veću težinu, laganije, lakše; usp. – **lāšnje**.

lancūn, -ūnā m. – pokrivač, plahta.

lāšnje, prid. komp. – koje je podnošljivije, lakše, jednostavnije; usp. – **lāgje**.

lebrō, -ā n. -jedna od dvanaest pari tankih kostiju koje čine prsni koš, a spojene su s jedne strane na prsnu kost, a druge za kralježnicu, rebro.

lèk, -a m -malena loptica u boćanju ka kojoj se igra, bulin.

lišo, prid. – koje je prošlo bez posljedica, neozlijeđeno, netaknuto; uzr. **prōša si lišo vè bāze!**; 2. u kartanju znači igrati kartu koja ne vrijedi i ne nosi poene; **stōj lišo!**

lūpèž, -èža m. – lopov, kradljivac, tat.

M

macić, -a m. – duh umrloga, a nekrštenog djeteta, prenes. – duh, utvara; **vīdi san macīcinu!**

Magdalīna, -e f. – lik iz Biblije, Marija Magdalena (isprva velika grješnica, a potom poznata obraćenica).

manjarōla, -e f. – zvon koji označava prekid *pokladih* (v.), a najavljuje početak korizme. Zvoni u 23.45 kako bi ljude »slala doma« jesti, ako je ostalo što mesno, jer su sutradan post i nemrs; usp. – **anjuniĵa**.

Marĵja, -e f. – Isusova majka, a inače jedno od najčešćih hrvatskih ženskih vlastitih imena.

mātēr, -ere f. – majka.

mazgà, -è f. – sterilni ženski potomak magarca i kobile; usp. – **mūl**.

medājica, -e f. – mala amajlija ili metalna pločica s likom nekog svetca.

Mèštar, Mèštra m. – misli se na Isusa, Učitelj.

mìgāt, -ân impf. – migati, mrdati; **drūgi pūnat mīga**, prenes. – drugi poen nailazi (u balotanju).

mlātīt, -ãtīn impf. – udarati čekićem, čekićati; prenes. – općenito udarati, nanositi udarce.

mlič, -īčã m. – mljekasta tekućina u listovima ili granama nekih biljaka, npr. mlječičke ili smokve.

modijūn, -ūnã m. – nosiva kamena konstrukcija (najčešće bogato ukrašena) na koju se naslanja balkon, kameni podupirač; usp. – **trēger**.

mõre, adv. – može (s dopuštenjem); **mõre bīt** – čini se da je, moguće je.

mrdāt, -ãn pf. – mrdnuti, migati, pomicati se trzajem.

mūl, mūlã m. – sterilni muški potomak između magarca i kobile (*Equus mulus*); usp. – **mazgã** i **živo**.

mužedūro, prid. – bez volje, nerado, gnjevno, grintavo. Postoji i oblik riječi **možedūro**.

N

nagrišpāt, -ãn pf. – naborati se; odnosi se na pojavu kada ravna drvena površina zbog vlage ili topline postane neravna i valovita; 2. naborati lice. Isto i **zagrišpāt**.

naskalināt, -ãn pf. – nehotice pri šišanju ostaviti brazde u kosi, loše ošišati.

nebesã, nebēs pl. tant. – nebeski svod, nebo; usp. – **nēbo**.

nēbo, -a n. – nebeski svod, nebesa; 2. svod unutar krušne peći; **nēbo će nã zemju!** – oluja će, nevrjeme; usp. – **nebesã**.

nedija, -e f. – sedmi dan u tjednu, nedjelja; **Nedija od pãlme** – Cvjetnica, Cvjetna nedjelja.

nesmõdno, prid. – koje je neuredno i prljavo, nečisto i bez pedantnosti; usp. – **hãntãv**.

nevēra -e f. – nevrjeme, kiša uz jak vjetar, oluja.

nī¹, (3. l. jd. gl. biti) – nije, **nī mi brìga** – nije me briga, ne tiče me se.

nī², pron. – oni.

nīmo, prid. – koje je mutavo, nijemo.

nõna, -e f. – baka, očeva ili majčina majka, baba; supr. **nõno**.

nõnde, adv. – ondje, na onome mjestu; **da je bilo nõnde stãvõt pñst** – uzrečica bojazni kada balota, prigodom gađanja, velikom snagom udari u drugu balotu. Postoji i oblik riječi **onõnde**.

nõno, nõnota m. – djed, očev ili majčin otac, dida; supr. **nõna**.

O

òbalūt, -a m. – veći komad kamena; usp. **škãja**.

òbo, praepos. – o, vrijeme oko, prilikom, npr. o Božiću, Novoj godini i sl; **òbo tèn svèn** – o svemu tome.

obrosõt, -òšĩn pf. – smočiti se zbog jutarnje rose, orositi se; 2. oznojiti se.

odbucãt, -ãn pf. – otkopčati puce na odjeći.

ofrižãt, -ãn pf. – nehотиčno ostaviti trag zarezivanjem, zarezati; npr. ostrugati automobil kad se zapne za zid ili čavlom ostrugati boju s makog od prometala i sl. Isto i **isfrižãt** i **izfrižãt**.

ògãnj, ògnja m. – plamen, vatra.

òli, vezn. – ili.

òmãr, adv. – smjesta, odmah.

onõnde, adv. – vidi pod **nõnde**.

opãnak, -ãnka m. – kožna obuća koju od volove kože šiju ljudi na selu; **çil opãnak** – opanak za kišu koji ne propušta vodu, a specijalno je izrađen i malo je viši od običnog.

orëbãc, orëbca m. – vrsta ptice, vrabac (*Passer*).

ošervãt, -ãn pf. – osvrnuti se, obadati.

ošĩnūt, -en pf. – udariti šibom ili palicom, ošĩnuti.

ovõde, adv. – vidi pod **võde**.

P

pãhaj, pãhja m. – pramen kose.

pahãt, -ãn impf. – neugodno mirisati, smrdjeti.

pãpë, -ë m. – otac, tata. Isto i **çãća**.

pãrãt, pãren impf. – kidati papir ili tkaninu, parati; **raspãrã san gãće obo bròkvu!**

pãrtĩt, -ĩn pf. – krenuti, zaputiti se nekamo; prenes. – umrijeti.

pašãt, -ãn pf. – proći, kretanjem proći preko nekog prostora.

pašãrìn, -a m. – u živom kamenu ručno naćinjeni (iskopani) procjep u svrhu odvaljivanja kamene gromade.

pêrgul, -a m. – balkon, izboćeni i ograćeni dio najćešće na kućnom pročelju. Postoji i oblik rijeći **pêrbul**.

pêšnja, -e f. – usna.

picigãt, -ãn impf. – raditi u kamenu s *piketom* (v.). Isto i **piketãvãt**, **zašpuntãt** i **grezãt**.

pikêt, -a m. – kamenoklesarski alat nalik čekiću kojemu su obje strane zašiljene, a služi za grubu obradu kamena ili za kopanje u *pašãrinu* (v.); usp. – **picigãt**.

Pilãt Põncije, -a m. – lik iz Biblije koji je Isusa osudio na smrt.

pìštula, -e f. – odlomak iz Svetog pisma koji se ćita preko mise, poslanica, ćitanje. Isto i **štênje**.

plãnũt, -en pf. – rasplamsati se, planuti; 2. eksplodirati zbog gnjeva, ražestiti se.

plesnò, -ã n. – taban, stopalo.

poćinũt, -en pf. – odmoriti se, odmahnuti.

podtãknũt, -ãknen pf. – podložitì vatru; 2. ubosti s donje strane, podbosti.

pogãn, pogãnêga m. – grješnik, bezbožnik; 2. prljav, nećist.

poklãda, -ĩh f. – vrijeme vladavine maškara.

põkle, adv. – nakon, poslije

põla, -e f. – strma stijena koja se penje visoko u nebo, litica; usp. – **rêd**.

ponãra, -e f. – u poljskim kućicama u zidu ukopana rupa s vratima, koja služi za pohranjivanje namirnica i sl.

põp, popã m. – svećenik, župnik; usp. – **kurãt**.

põt¹, -a m. – lonac, posuda za kuhanje.

põt², -a m. – znoj.

potêgnũt¹, -êgnen pf. – pogoditi nekoga ili što s nećim, gaćati; 2. dati toćan odgovor.

potêgnũt², -êgnen pf. – povući nešto za sobom, vući, potezati.

poteštât, -a m. – načelnik, predsjednik općine.

prãma, praeupos. – prema, u pravcu, k nečemu.

pramaliće, -a n. – proljeće.

premit, -ih impf. – osjećati potrebitost za nečim, trebati.

priklõnita, prid. – koja je svinuta prema dolje, prignuta, npr. grana stabla.

progalât, -ân pf. – sječom prorjeđivati grane na stablu, npr. masline, višnje, smokve ili sl., čistiti.

prošpetiva, -e f. – prednji, tj. glavni dio nečega (npr. zgrade), pročelje.

přtit, -in impf. – slagati nešto na leđa magarcu ili sličnoj životinji, priti, uopće tovariti na leđa.

pûk, -a m. – narod, svjetina.

pûnat, pûnta m. – poen, bod; 2. u šivanju i kukičanju jedan potez iglom; 3. šav prigodom šivanja rane u ambulanti.

R

rabõtât, -ân impf. – raditi, biti na poslu, vršiti nekakav rad. Isto i **lavurât**.

raspārât, -ãren pf. – vidi pod **pārât**.

razapět, rãzapnen pf. – razapeti, rastegnuti (kožu, tendu), zategnuti.

razgalât, -ân pf. – skinuti se u donje rublje ili do gola, svući se.

rêd, -a m. – slijed, niz, redoslijed; 2. živa stijena u zemlji koja je dobro ukopana i učvršćena u dubini; 3. strma litica, kameni obronak; usp. – **põla**.

remèta, -e m. – zvonar u crkvi, sakreštant.

rèpnût, rëpnen pf. – naglo trznuti, učiniti naglu kretnju; usp. – **hizât**.

rèšto, prid. – koje je ostalo, višak.

rõba, -e f. – skupni naziv za odjevne predmete, odjeća; 2. komad tkanine općenito; 3. artikli za trgovinu.

S

skãla, -e f. – stuba, stepenica, *skalina* (v.); 2. u glazbenoj terminologiji durska ili molska ljestvica.

skàle, skâl pl. tant. – pokretne drvene stube, ljestve, **dùple skàle** – dvostruke (piturske) ljestve u obliku slova »A«; **ìnjule skàle** – jednostruke ljestve koje se prislanjaju na zid i sl.

skalìna, -e f. – stuba, stepenica, skala; 2. u šišanju nehotice napravljena neravnina u kosi, *naskalinat* (v.).

skūt, -ūtà m. – donji dio majice ili košulje; **ispàli su ti skūtì!**

snìt¹, -ìjen impf. – sanjati, snivati.

snìt², snesèn pf. – snijeti jaje, položiti jaje.

sòldāt, -a m. – vojnik

stentàn, prid. – vrijedan čovjek, koji je radišan i koji se razumije u više stvari; **bògu stvòrèn**.

stìnjã, -ě f. – stijena, kamen. Postoji i oblik riječi **stìnã**.

sūkāt, sūkàn impf. – razmotavati konac ili pletivo, razmatati; 2. raspe-
tljavati čvor ili zamršeni konac.

sumporāt, -àn pf. – zaštititi (ubrane) plodove smokve dimljenjem pomoću zapaljenog sumpora na *arelama* (v.), ispod najlonskog poklopca, što je prvi stadij sušenja; 2. posipati vinovu lozu sumporom u svrhu zaštite od bolesti (pepelnice).

svìcã, -ě f. – svjetiljka, lampa, prenes. žarulja, sijalica; 2. svijeća voš-
tanica; 3. svjetiljka koju koriste ribari tijekom noći za mamljenje ribe; pōc
pod svìcù; usp. – **štèrika**.

svìt, -a m. – svjetina, ljudi, mnoštvo; 2. svijet, čovječanstvo, zemaljska
kugla; **vàs svìt mi je dōsta** – dosta mi je koliko mi je potrebno.

svoltāt, -àn pf. – ugraditi strop polukružna oblika.

Š

šapjāt, šãpjèn impf. – govoriti tiho, šaptati.

šcūt, šcūtã – skočni zglob, gležanj, članak.

šesnãjest, num. – broj šesnaest; na svu šesnajest – koliko je god
moguće; usp. **tiràda**.

Šìmun Cirinèò, -Šìmuna Cirinèota m. – lik iz Biblije koji je Isusu
pomogao nositi križ.

šjor, -a m. – gospodin; **šjor kurāt** – svećenik, pop.

škàja, -e f. – manji komadić kamena (poput loptice za stolni tenis), krt; usp. – **òbalūt**.

škîna, -e f. – leđa, hrbat; usp. **hâz**.

škûža, -e f. – isprika, opravdanje.

šòlad, šòlda m. – novac, pare, platežno sredstvo.

šonjêt, -ètà m. – oblik pjesma pisana u strožoj formi, sonet.

šotobrãco, uzr. – rukom pod ruku.

špâg, -a m. – konopac, uže.

špàle, -ih pl. tant. – prednji dio *japlenke* (v.) iznad vrata koji je dugačak i 3-4 metra, a prema vrhu se izvija prema naprijed u vidu nadstrešnice, *kjuči* (v.); 2. ramena.

špèce, -ih pl. tant. – plosnati drveni dijelovi na prozorima ili vratima, uglavnom na donjoj njihovoj polovici, dok je na gornjoj postavljeno staklo.

špòrak, prid. – prljav, nečist.

šporkìca, -e f. – prljavština, nečistoća.

štèrika, -e f. – svijeća voštanica.

šudarìć, -a m. – rupčić, maramica za nos.

šuprùžina, -e f. – drvena palica kojom su none i matere udarale djecu, šiba.

šùrovât, šùrujen impf. – družiti se s nekim zbog zajedničkog cilja, drugovati, prijateljevati zbog interesa.

šušìca, -e f. – grana od česmine visoka nešto više od metra, koja na vrhu ima rašlje, a služi za pridržavanje konopca dok se na leđa magarca *prti* (v.) nekakav teret.

T

têmpla, -e f. – sljepoočnica.

terîn, -a m. – lagani vjetrić, lahor.

tîlo, -a n. – tijelo, trup.

tirâda, -e f. – jakost, snaga, **na svù tirâdu** – jako koliko je god moguće; usp. – **šesnàjest**.

tîšît, -în impf. – ohrabrivati, tješiti.

tòrac, tòrca m. – velika voštanica koja se nosi u procesijama.
tornàt, -àn pf. – vratiti se
tovâr, -àra m. – magarac; usp. – **kènja**.
trèfit, -īn pf. – naletjeti na nekog poznatog, sresti.
trèger, -a m. – betonski podupirač stropa, nosač; usp. **modijūn**.
trgūzàt, -ūzān impf. – ljuljati, gingati.
trūdan, prid. – koji je umoran, iscrpljen.
trūdbenīk, -a m. – osoba koja je premorena; prenes. vrijedan čovjek.
tūć, tūčēn impf., elipt. imper. – **tūć!** – tući, udarati, gađati (u boćanju); **à si tūka?** – ironično pitanje koje se u balotanju upućuje igraču koji prejak o igra.

tūjāvāc, -āvca m. – veći okrugli kamen valjkasta oblika kojim su se tiještile masline. Imao je ležište unutar kojeg ga se ručno guralo pravocrtno tamo-amo, a mogao je odjednom drobiti i do 20-ak kg maslina; usp. – **žrno** i **žrvanj**.

tukàt, -àn impf. – trebati, valjati, morati; **tukàlo bi**.

U

upràvīt, -īn pf. – uputiti, odaslati; 2. ne napraviti kako valja; **ča si upràvi!** – nisi se baš proslavio!

ūra, -e f. – sat; usp. – **bòt** i **arelòj**.

uspijēntàt, -àn pf. – staviti u okomit položaj, uspraviti.

ustàt, -ānen pf. – dignuti se iz kreveta, ustati.

ūši, ušījūh pl. tant. – elipsasti otvor na pojedinim alatima (motika, mašklin; čekić, macola) kroz koji prolazi drvena drška. Iznimka je jedino *bućarda* (v.), u koje su uši kvadratnog oblika; usp. – **držàlo**; 2. rupica na igli kroz koju se udijeva konac.

užjāhāt, užjāšen pf. – popeti se na leđa životinji, uzjahati.

V

vā¹, excl. – trebalo bi, valjalo bi.

vā², pron. – ova.

vàs, prid. – koji je cjelokupan, sav.

vazēst, vāzmen pf. – uzeti

vazimāt, -imjen impf. – uzimati.

vêga, adv. – ovoga.

velêta, -e f. – crni veo koji su žene nosile u crkvu, a bilo je nezamislivo pristupiti sv. pričesti bez njega.

velêti, adv. – koliko mnogo, koliko puno.

Verònika, -e f. – žena iz Biblije koja je Isusu na njegovu Križnom putu dala rubac, u kojem je do danas ostao njegov lik otisnut krvlju (Turinsko platno).

vêšta, -e f. – suknja.

veštít, -a m. – muško odijelo.

Via crûcis – Križni put.

vinc, -a m. – veliki kotač koji se okreće prigodom dizanja nekog tereata, a sastavni je dio pojedinih vrsta dizalica.

vò, pron. – ovo, to.

vòde, adv. – ovdje, tu, na ovome mjestu. Postoji i oblik riječi **ovòde**.

Z

zacamãrit, -in pf. – saviti se, uviti se; odnosi se ponajprije na list, kad se savije zbog vatre ili bolesti.

zagvantãt, -ãn pf. – stisnuti šakom, stegnuti u ruku.

zahítít, -in pf. – izbaciti što znažno iz ruke, baciti.

zamantãt, -ãn pf. – omamiti, ošamutiti, dovesti u stanje djelomične prisebnosti; 2. opiti se.

zlãmenãt, -ãn pf. – prekrižiti se, napraviti znak križa na sebi.

zubãtka, -e f. – kamenoklesarski alat s dvije zaoštrene i uz to nazubljene površine, a služi za grubu obradu kamena.

zvonãc, zvõnca m. – zvono; **mûški zvonãc** – zvonjava koju izvodi samo najveće zvono u kampanelu, a označava smrt muškarca; **žènski zvonãc** – zvonjava srednjeg zvona, koja prenosi vijest o smrti žene; **prvi zvonãc** – zvonjava u sva zvona na nedjeljnu (ili blagdansku) sv. misu, a oglašava se 45 minuta prije početka mise; **drûgi zvonãc** – zvonjava 30 minuta prije mise, i **trêći zvonãc** se javlja 15 minuta uoči sv. mise, a tada najmanje

zvono zvoni još desetak sekundi duže negoli ostala; usp. – **dòzvôn**, **angunija** i **manjarôla**.

Ž

žèja¹, -e f. – želja, htijenje.

žèja², -e f. – žeđ, žeđa.

žgoràc, **žgorcã** m. – čvoruga, kvrga, tvrdina.

živo, **živèga** n. – uopće životinja nalik na konja; usp. – **mûl**, **mazgã**, **tovâr**, **kènja**...

žrno, -a n. – jedan od dva velika okrugla kamena kojima su se valjanjem tiještile masline u starim uljarama; usp. – **tūjàvac** i **žrvanj**.

žrvanj, **žrvnja** m. – okrugli kamen kojim se u mlinu melju pšenica ili kukuruz, a postavljen je u ležećem položaju; usp. – **žrno** i **tūjàvac**.

Žudij, **Žudijèga** m. – Židov.

žvêlto, prid. – na brz način, brzo, žurno.

žveljarîn, -a m. – sat s budilicom; usp. – **ûra**, **bòt** i **arelôj**.